

tepav | epr

economic policy research institute
ekonomi politikalarý arařtırma enstitüsü

Mali İzleme Ön Değerlendirme Raporu

Aralık | 2005

Kasım Bütçe Sonuçları

Ek Analiz

Sağlık Harcamalarında Neler Oluyor?

Yönetişim Etütleri Programı

© 2005 TEPAV|EPRI

Bu rapordaki tüm bilgiler kaynak gösterilmesi kaydıyla kullanılabilir.

I. 2005 Kasım Ayı Sonuçları

A. Bütçe Dengesi ve Faiz Dışı Fazla Performansı:

Kasım ayı sonunda konsolide bütçe açığı 5,4 Milyar YTL tutarında kümülatif açık vermiştir. Buna göre bütçe dengesi bir önceki yılın aynı dönemine göre % 77,7 oranında önemli bir iyileşme göstermiştir. Bu iyileşme esas olarak Kasım ayında konsolide bütçe dengesinde yaşanan 3,9 Milyar YTL düzeyindeki fazladan kaynaklanmıştır. Dönemsel olarak önceki yıllardan farklı olarak bu gelişmeyi 1,8 Milyar YTL düzeyindeki TELEKOM özelleştirme geliri olarak Kasım ayında yapılan tahsilat etkilemiştir. Buna ek olarak yılın başından bu yana gözlemlenen faiz oranlarındaki düşme ile birlikte kurda YTL'nin değerlenmesinden kaynaklı olarak faiz giderlerinin bir önceki yıla göre % 20,8 oranında düşmesi ve geçici kurumlar vergisi tahsilatındaki dönemsel artış da bu performansta rol oynamıştır.

Tablo 1. Kasım 2005 Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

(milyon YTL)	Ocak-Kasım Bütçe Gerçekleşmeleri				Bütçeye Göre Gerçekleşme Oranları	
	Ocak-Kasım 2004	Ocak-Kasım 2005	2005 Bütçesi	Artış Oranı (%)	Ocak-Kasım 2004	Ocak-Kasım 2005
Bütçe Harcamaları	123.117	126.705	155.628	2,9	82,1	81,4
1. Faiz Dışı Harcamalar	70.817	85.274	99.188	20,4	84,4	86,0
Personel Giderleri	26.776	29.793	31.904	11,3	93,8	93,4
Sosyal Güv.Kur. Devlet Primi	3.472	3.929	4.333	13,2	95,7	90,7
Mal ve Hizmet Alımları	7.964	10.147	14.438	27,4	66,1	70,3
Cari Transferler	25.720	32.183	32.499	25,1	93,7	99,0
Sermaye Giderleri	5.028	6.490	10.071	29,1	78,5	64,4
Sermaye Transferleri	271	1.354	1.088	399,1	67,1	124,4
Borç Verme	1.549	1.378	2.805	-11,0	46,5	49,1
Yedek Ödenekler	37		2050		1,8	
2. Faiz Giderleri	52.300	41.432	56.440	-20,8	79,2	73,4
Bütçe Gelirleri	98.723	121.259	126.490	22,8	94,8	95,9
1. Genel Bütçe Gelirleri	97.036	119.245	124.330	22,9	93,9	95,9
Vergi Gelirleri	81.047	96.687	106.617	19,3	91,2	90,7
Vergi Dışı Gelirler	15.089	20.089	17.238	33,1	108,5	116,5
Sermaye Gelirleri	139	2.015	343	1.350,3	27,6	587,5
Alınan Bağış ve Yardımlar	761	454	132	-40,3		
2. Katma Bütçe Öz Geliri	1.688	2.014	2.160	19,3	210,9	93,2
Bütçe Dengesi	-24.394	-5.446	-29.137	-77,7	53,2	18,7
Faiz Dışı Denge	27.906	35.985	27.303	29,0	138,1	131,8
IMF Tanımlı Faiz Dışı Denge	24.323	25.704	24.048	5,7	115,9	106,9

Kaynak: Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı

Not: Alınan bağış ve yardımlarla ilgili oranlar başlangıç bütçesine göre yüksek oranda değişim gösterdiği için tabloya bu oranlar yanılmamıştır.

Bütçe dengesinde bir önceki yıla göre %77,7 oranında bir iyileşme olmuştur.

Dönemsel olarak önceki yıllardan farklı olarak bu gelişmeyi belirleyen etken TELEKOM özelleştirme geliri olarak Kasım ayında yapılan tahsilattır.

Ancak sürekli gelir niteliği arzetmeyen ve fiktif gelir mahiyetindeki özelleştirme ve faiz gelirlerini dışarıda bıraktığımızda, faiz dışı harcamalardaki artış oranı Kasım ayında da bütçe gelirlerinin artış oranından yüksek gerçekleşmiştir.

Konsolide bütçe gelir ve giderlerindeki gelişmelere devletin mali durumunu daha gerçekçi olarak yansıtan program tanımlı (IMF tanımlı) bütçe gelir ve giderleri olarak baktığımızda; program tanımlı harcamalardaki artış % 20,9 olarak, program tanımlı gelirlerdeki artış oranının 3,9 puan üzerinde gerçekleşmiştir. Konsolide bütçe gelirleri % 22,8 oranında artmasına rağmen program tanımlı gelirler bazında bu oran % 17'ye düşmektedir.

Tablo 2. Ocak-Kasım Dönemi Konsolide Bütçe Program Tanımlı Harcama ve Gelir Gerçekleşmeleri

(milyon YTL)	2004	2005	Artış Oranı (%)
Program Tanımlı Harcama	70.414	85.148	20,9
Program Tanımlı Gelir	94.737	110.852	17,0
Program Tanımlı Denge	24.323	25.704	5,7

Program tanımlı gelir gider dengesinde yaşanan olumsuz gelişme konsolide kamu sektörü faiz dışı dengesi program gerçekleştirmelerine de yansımıştır. Nitekim, IMF'e verilen 24 Kasım 2005 tarihli niyet mektubunda da Eylül sonu konsolide kamu sektörü performans kriterinin (KİT'ler dahil) karşılanamadığı görülmektedir. Niyet mektubunun Türkçe metninde çok da net olmayan ifadelerle bu hedefin karşılanamadığı kabul edilmekte ve bunun için IMF'den waiver (feragat) istenmektedir.

İlk niyet mektubunda yer alan Ek F çerçevesinde Eylül sonu kümülatif faiz dışı dengesi büyüklüğünün 25,6 milyar YTL düzeyinde olması öngörülmekteydi. Nitekim TEPAV olarak Kasım Ayı Mali İzleme raporumuzda bu hedefe ulaşılmama riski konusunda Eylül sonu itibariyle izleyen tablo çerçevesinde bir tahminde bulunmuştuk. Bu raporumuzdan sonra açıklanan Niyet Mektubundaki ifadelerden bu riskin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bunda da en önemli etkenin KİT dengesindeki beklenenin altındaki performans düşüklüğü olduğu

Sürekli gelir arzetmeyen veya maliye politikası çabası gerektirmeyen gelirleri dışta bıraktığımızda faiz dışı harcamalardaki artış oranının bütçe gelirlerinin artış oranının üzerine çıkması Kasım ayında da devam etmiştir.

24 Kasım 2005 tarihli niyet mektubunda Eylül sonu konsolide kamu sektörü performans kriterinin karşılanamadığı kabul edilmektedir.

TEPAV olarak Kasım Ayı Mali İzleme raporumuzda belirttiğimiz yıl sonu kümülatif faiz dışı denge büyüklüğü hedefine ulaşamayacağı niyet mektubundaki ifadelerden de anlaşılmaktadır.

tahmin edilmektedir. Önceki raporumuzda bu konuda yapmış olduğumuz tahmini bilgi için aşağıda tekrar vermekteyiz.

Tablo 3. Ocak-Eylül Dönemi Konsolide Kamu Sektörü Faiz Dışı Denge Hedef ve Gerçekleşmeleri

(Gerçekleşmeler / Geçici) (milyon YTL)	Nisan Sonu	Haziran Sonu	Tem	Ağu	Eylül (Küm)	
					Gerç	Tahmin
Faiz Dışı Denge	12.352	17.343	17.606	23.064		24.678
Faiz Dışı Denge (KİT'ler Hariç)	9.895	16.046	16.458	22.184		23.695
Konsolide Bütçe	8.770	14.309	14.828	19.879	21.119	21.119
Bütçe Dışı Fonlar	326	719	630	1103		1.267
KİT'ler (*)	2.456	1.297	1.148	880		983
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	290	263	99	140		119
İşsizlik Sigortası Fonu	509	755	901	1.062		1.190
Program Hedefleri*						
Faiz Dışı Denge	8.720	15.730				25.595
Faiz Dışı Denge (KİT'ler Hariç)	8.020	14.130				23.295
Toplam Denge	-8.180	-8.770				-10.205
Fark						Tahmin
Faiz Dışı Denge	3.632	1.613				-917
Faiz Dışı Denge (KİT'ler Hariç)	1.875	1.916				400

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı ve kendi hesaplamalarımız

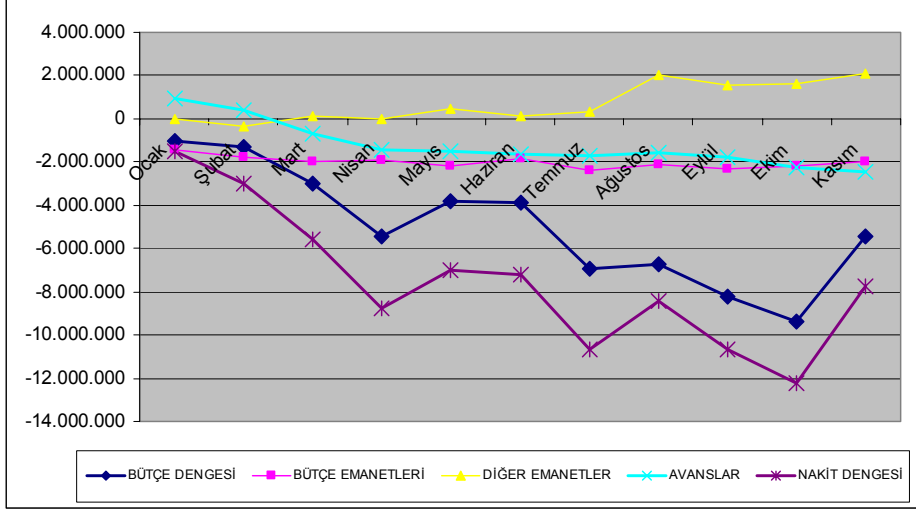
* 20 nci stand by ilk Niyet Mektubu Ek F

Bu noktada konu ile ilgilenen analistlerin dikkatini bir noktaya daha çekmek istiyoruz. Hazine'nin web sitesinde Konsolide Kamu Sektörü İstatistikleri sayfasında, halen Eylül sonu konsolide kamu sektörü dengesine ait rakamlar girilmemiş gözükmektedir. IMF'ye verilen 24 Kasım 2005 tarihli Niyet Mektubu'nun EK:A tablosunda da aynı döneme ait konsolide kamu sektörü (KİT'ler dahil) dengesi rakamları mevcut değil (NA) olarak gösterilmektedir. Ancak aynı Niyet Mektubu'nun 2 ve 3. paragraflarında belirtildiği üzere bu döneme ait performans kriterinin tutturulamadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu verilerin IMF ile paylaşıldığı kadar kamuoyu ile de paylaşılmasının bir gereklilik olduğuna inanılmaktadır.

Kasım 2005 sonu itibarıyla, nakit dengesi bütçe dengesi arasındaki fark 2,3 milyar YTL düzeyinde gerçekleşmiştir. Önceki iki aya göre fark kapanmış gözükmeyle birlikte Avanslardaki artış bütçe dengesi ile nakit dengesi arasındaki farkın kapanmasının önüne geçmiştir.

Hazine web sitesinde
Konsolide Kamu
Sektörü İstatistikleri
sayfasında halen
Eylül sonu konsolide
kamu sektörü
dengesine ait
rakamlar girilmemiş
gözükmektedir.

Grafik 1. Ocak-Kasım 2005 Dönemi Bütçe Dengesi ve Nakit Açığı (kümülatif, bin YTL)

B. Bütçe Giderleri

Bu açıklamalarımız çerçevesinde Aralık ayı ödenek kullanımları önem taşımaya başlamıştır. Geçmiş yıllarda olduğundan daha fazla bir şekilde Aralık ayındaki sapma bütçe performansını ortaya koyacaktır. Bu performansda 5335 sayılı torba yasanın ikinci maddesi ile 1050 sayılı kanuna eklenen ek madde çerçevesinde başta sağlık harcamaları olmak üzere ne kadarlık bir devlet yükümlülüğünün tahakkuk ettirilmekle birlikte bütçe gideri sayılmadan, dolayısıyla bütçe açığını etkilemeden bütçe dışında tutulacağı da etkili olacaktır.

Kasım ayı sonu itibariyle bütçe ödeneklerinin % 81,4'ünün ilk onbir ay sonunda kullanıldığı görülmektedir. Faiz dışı harcamalar açısından bakıldığında bu oran, % 86'ya çıkmaktadır. Buradan 2005 yılı bütçe faiz dışı bütçe ödeneklerinin aşılmayacağı varsayımında son ay bütçe harcamaları için % 14 lük bir marj kaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Yıl Sonu Ödeneğinin Aşılması Riski Bulunan
Bütçe Harcama Kalemleri (% Gerçekleşme)

	2005 Ocak-Kasım (%)
Personel Harcamaları	93,4
Sosyal Güvenlik Kurum. Devlet Primi	90,7
Yeşil Kart Ödemeleri	132,2
Emekli Sandığı'na Transfer	97,7
BAĞ-KUR'a Transfer	100,0
SSK'ya Transfer	106,7
Tarımsal Destekleme	95,8
KİT Görev Zararları	102,6
Emeklilere Vergi İadesi	97,2
Diğer Cari Transferler	117,9
Gayrimenkul Alımları ve Kamulaştırılması	121,1
Sermaye Traansferleri	124,4

Ocak-Kasım döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre faiz dışı harcamalarda yaşanan artış programlanan artışın üzerinde gerçekleşmiştir. Programlanan artış % 17,3 oranında iken gerçekleşme Ocak-Ekim döneminde % 20,4 oranında olmuştur. Ocak-Kasım döneminde faiz dışı harcamalar 2005 yılı için programlanan yıllık artışın üzerinde seyretmektedir.

Aralık ayı ödenek kullanımlarındaki sapma 2005 yılı bütçe performansını ortaya koyacaktır.

Kasım ayı sonu itibariyle bütçe ödeneklerinin % 81,4'ünün ilk on bir ay sonunda kullanıldığı görülmektedir.

Ocak - Kasım döneminde bir önceki yıla göre faiz dışı harcamalarda yaşanan artış programlanan artışın üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 5. 2004-2005 Konsolide Bütçe Programlanan Harcama Oranı ve Gerçekleşme (Ocak-Kasım)

	milyon YTL				Artış	Öng. Artış
	Kas.04	2004 Grç.	Kas.05	2005 Pr.	Kas-Kas	Grç-Pr
Harcamalar	123.117	141.021	126.705	155.628	2,9%	10,4%
Faiz Hariç Harcamalar	70.817	84.532	85.274	99.188	20,4%	17,3%
I. Personel	26.776	28.948	29.793	31.904	11,3%	10,2%
II. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi	3.472	4.024	3.929	4.333	13,2%	7,7%
III. Mal ve Hizmet Alımları	7.964	12.684	10.147	14.438	27,4%	13,8%
IV. Faiz Harcamaları	52.300	56.488	41.432	56.440	-20,8%	-0,1%
V. Cari Transferler	25.720	27.683	32.183	32.499	25,1%	17,4%
KİT Görev Zararları	7.800	7.943	8.685	8.889	11,3%	11,9%
Sosyal Güvenlik Kurumlarına	18.135	19.476	22.164	21.999	22,2%	13,0%
Özerk Kurumlara Transferler	1.171	1.308	1.308	1.576	11,7%	20,5%
Kredi ve Yurtlar Kur. Trans.	819	834	966	1.175	18,0%	40,9%
Tarımsal Destekleme Ödemeleri	2.954	3.079	3.313	3.457	12,1%	12,3%
Emeklilere Vergi İadeleri	710	710	1.257	1.293	77,1%	82,3%
Yurtdışına Yapılan Transferler	271	348	306	506	12,9%	45,5%
Diğer Cari Transferler	1.306	1.334	2.391	2.028	83,2%	52,0%
VI. Sermaye Giderleri	5.028	8.050	6.490	10.071	29,1%	25,1%
VII. Sermaye Transferleri	271	437	1.354	1.088	399,1%	148,8%
VIII. Borç Verme	1.549	2.669	1.378	2.805	-11,0%	5,1%
IX. Yedek Ödenekler	37	37	0	2.050		

Kasım sonunda sosyal güvenlik kurumlarına bütçeden ayrılan ödenek aşılmıştır. Toplam ödeneğin % 101'i ilk 11 ay sonunda harcanmış görülmektedir. Ödeneğin üzerinde harcama SSK'da ortaya çıkmıştır. SSK başlangıç ödenekleri Kasım ayı sonunda bütçe hedefini 440 milyon YTL aşmıştır. Bağ-Kur'da ise ödeneklerin tamamının Kasım sonu itibarıyla tamamının kullanıldığı görülmektedir.

SSK ve Bağ-Kur'un mali dengelerinde, 2005 yılı içinde beklenenin ötesinde yaşanan sapmanın iki temel nedeninin bulunduğu düşünülmektedir. Birincisi, SSK'da mevcut ilaç üretiminin ve alım modelinin değiştirilmesi ile SSK hastanelerinin Sağlık Bakanlığına devredilmesi sonucu SSK'nın sağlık harcamalarında ortaya çıkan ilave artıştır. İkinci olarak ise özellikle prim affı söylentilerinin 2005 yılında Bağ-Kur'da prim gelirlerinin tahsilatını olumsuz etkilemesi söylenebilir. 2005 yılı programında Bağ-Kur prim gelirleri 4,7 milyar YTL düzeyinde öngörülmüştü. 2006 yılı bütçe çalışmalarında 2005 yılı sonunda kurumun prim gelirlerinin yaklaşık 1 milyar YTL daha düşük düzeyde 3,7 milyar YTL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kasım sonunda sosyal güvenlik kurumlarına bütçeden ayrılan ödenek aşılmıştır.

SSK ve Bağ-Kur mali dengelerinde, 2005 yılı beklenenin ötesinde yaşanan sapmanın iki temel nedeninin bulunduğu düşünülmektedir.

Tablo 6. 2005 Yılı SSK ve Bağ-Kur Gelir ve Gider Büyüklükleri

(milyon YTL)	SSK		Bağ-Kur	
	Program	Tahmin	Program	Tahmin
Gelirler Toplamı	22.521	22.590	4.839	3.991
Prim Gelirleri	19.941	19.786	4.670	3.679
Giderler Toplamı	29.114	30.300	10.847	10.806
Sağlık Giderleri	6.300	7.528	3.920	3.767
Finansman Dengesi	-6.593	-7.710	-6.008	-6.815

Kaynak: 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi

2006 yılı programında 2006 yılı için Bağ-Kur dengesinde programlanan iyileşme önceki dönemde yatırılmayan primlerin çıkarılacak af yasası ile tahsil edileceği öngörüsüne göre artırılan prim gelirlerindeki iyileşmeye dayanmaktadır (değerlendirme için bkz. Ekim raporu).

Tablo 7. Ocak-Kasım Konsolide Bütçe Faiz Dışı Harcamaların % Dağılımı ve Faiz Dışı Harcamalardaki Artışa Katkısı

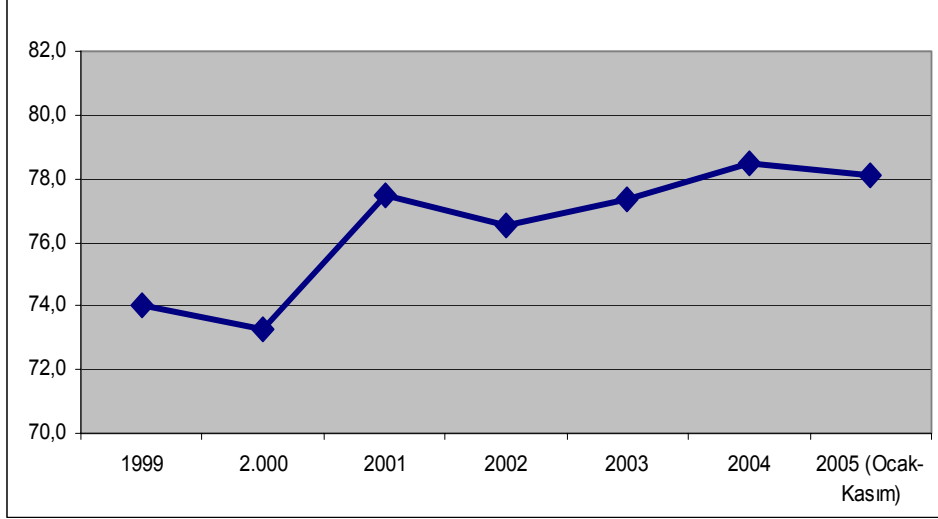
	FDH'in % Dağılımı	Artış Oranına Katkı
Faiz Dışı Harcamalar (FDH)	100,0	20,4
Personel	39,5	8,1
Mal ve Hizmet Alımları	11,9	2,4
Sağlık	3,8	0,8
Cari Transferler	37,7	7,7
Sosyal Güvenlik Kurumları	25,5	5,2
Tarımsal Destekleme	3,9	0,8
Sermaye Giderleri	7,6	1,6
Diğer	3,2	0,7

Ocak-Kasım döneminde faiz dışı harcamalara katkı yapan harcama kalemleri açısından bakıldığında, en büyük payın personel harcamaları ile cari transferlere ait olduğu izleyen tabloda görülmektedir. Cari transferlerde ise belirleyici olan temel kalem ise toplamda başlangıç ödeneklerini Kasım sonu itibarıyla aşan sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerdir. Faiz dışı harcamaların % 80'e yakını bu iki harcama kaleminden kaynaklanmıştır.

Ocak-Kasım döneminde faiz dışı harcamalarda en büyük payın personel harcamaları olduğu görülmektedir.

Toplam bütçe harcamaları içinde esnekliğin olmadığı harcamaların payı Kasım sonu itibarıyla % 78,1 oranında gerçekleşmiştir. Bütçenin yapısal hale dönüşen katılığı Kasım ayı sonuçlarına da yansımıştır.

Grafik 2. Bütçe İçinde Esnekliği Olmayan Harcamaların Payı (%)

Uluslararası Para Fonu'na verilen 24 Kasım 2005 tarihli niyet mektubunda sağlık harcamalarıyla ilgili olarak gerçekçi bir bütçe hazırlandığı, bu bütçede öngörülen rakamların sağlık harcamaları için bir üst sınır teşkil ettiği, sağlık harcamalarının takip edilerek öngörülen ödeneklerin aşılması riskine karşın idari önlemler alınacağı ifade edilmektedir. Hal böyle iken Sağlık harcamalarına ilişkin olarak 2006 bütçesinin TBMM'deki görüşmeleri sırasında bütçe kanununa konan bir madde ile sosyal güvenlik kuruluşlarının hastanelere olan borçları silinmiştir.

Konuya sağlık politikaları açısından bakıldığında, bir yandan sağlık harcamalarına üst limit getirirken öte yandan Sağlık Bakanlığı'nın bu kuruluşlardan olan alacaklarını silmek, Sağlık Bakanlığı'nın başta önleyici sağlık hizmetleri olmak üzere genel sağlık politikasına ciddi bir engel teşkil edecektir. Zira, orta vadeli programda, önleyici sağlık hizmetlerine öncelik verileceği belirtilmiş ve genel sağlık politikaları buna göre düzenlenmişken bir gece yarısı getirilen bir hükümlerle Sağlık Bakanlığı'nın alacaklarının silinmesi hükümetin ilan etmiş olduğu orta vadeli politika hedefleri ile çelişmektedir. Çünkü, silinen alacaklarla birlikte Sağlık Bakanlığı'nın bu kuruluşlara vereceği sağlık hizmetinin

Toplam bütçe harcamaları içinde esnekliği olmayan harcamaların payı %78,1'dir.

Sağlık harcamalarıyla ilgili olarak getirilen kısıtlamalara hukuki zemin yaratan düzenlemeler ile hem sağlık politikalarının hem de bütçenin mali saydamlığının önemli ölçüde zedelendiği kanaatini taşımaktayız.

*Sağlık Bakanlığı'nın
bu uygulamayla
silinen alacağı 3.5
Milyar YTL'dir.*

de bir üst sınıra bağlanması, bakanlığın kaynaklarını ciddi bir biçimde olumsuz olarak etkileyecek ve bu ilk etkisini önleyici sağlık hizmetlerine ayrılan kaynakların kesilmesi şeklinde gösterecektir. Basına da yansıdığı gibi Sağlık Bakanlığı'nın bu şekilde silinen alacağı 3.5 Milyar YTL'dir. Bu miktarın Sağlık Bakanlığı'na ödenmesi ve doğrudan önleyici sağlık hizmetlerine (ana çocuk sağlığı, verem, kolera, kuş gribi gibi bulaşıcı hastalıklar, tıbbi araştırmalar, aşı üretimi vs.) ayrılması durumunda mevcutta çok yetersiz olan bu hizmetlere ayrılan kaynağın yaklaşık olarak 10 katına çıkması anlamına gelmektedir.

Konuya bütçeleme teknikleri açısından yaklaştığımızda ise, şimdiye kadar taahhüt edilmiş ve devlet adına bir borç olarak doğmuş harcamaların ödeneğe bağlanarak bir bütçe gideri olarak tasfiye edilmesi yerine, hiç bir ödenekleştirme işlemi yapılmadan tek kalemde silinmesi (terkin edilmesi), bütçe kanunu ile bütçe dışında saydam olmayan bir şekilde bir mini-tahkim gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Halbuki 2006 bütçesinin 5018 sayılı KMYKK'nun ruhuna uygun olarak geçmişte sıkça yapılan bu tür uygulamalardan arındırılmış bir şekilde hazırlanması umut ediliyordu. Zira 5018 sayılı kanunun en önemli maddelerinden bir tanesi de "mali saydamlık" tır. 2006 bütçesi daha ilk anda bu ve buna benzer uygulamalarla 5018'in dışına çıkmış bulunmaktadır.

Sağlık harcamalarına ilişkin ayrıntılı değerlendirmeyi ekte "Sağlık Harcamalarında Neler Oluyor?" başlığı altında incelemekteyiz.

*Bu kaynağın önleyici
sağlık hizmetlerine
ayrılması halinde, bu
hizmetlerin
kullandığı kaynak
yaklaşık 10 katına
çıkacaktır.*

*Konuya bütçeleme
teknikleri açısından
bakıldığında ise,
yapılan işlemin bütçe
kanunu ile ama bütçe
dışında saydam
olmayan
uygulamalarla
gerçekleştirilmesi
anlamına
gelmektedir.*

C. Bütçe Gelirleri

Konsolide bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre Kasım ayı sonunda kümülatif olarak % 22,8 oranında artış göstermiştir. Vergi gelirleri ise bu dönemde ortalamanın altında bir artışla % 19,3 oranında çıkmıştır. Ocak-Kasım döneminde toplam gelirlerde yaşanan artış oranı programlanan artış oranının 9,7 puan, vergi gelirlerinde ise 3,4 puan üzerinde olmuştur. Özellikle vergi dışı gelirlerde ortaya çıkan dönemsel artışı belirleyen gelişmeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir (faiz gelirlerine yönelik olarak kapsamlı değerlendirme için bkz: Haziran 2005 Mali İzleme Raporu, kutu 3);

- faiz ve ikrazlardan elde edilen gelirler başlığı altında yer alan devlet tahvil prim satış gelirleri ve ikrazlardan geri alınanlar (3,4 milyar YTL),
- diğer faiz gelirlerindeki tahsilat (2,6 milyar YTL)
- kamu bankaları temettü gelirleri (1,2 milyar YTL),
- Kasım ayında Telekom'un satışı sonrası elde edilen ilk taksit tutarı (1,8 milyar YTL)

Toplam gelir tahsilatı içinde vergilerin payı düşmektedir. Kasım sonu itibarıyla toplam gelirler içinde vergilerin payı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2,4 puan düşerek % 79,2 oranında gerçekleşmiştir. Bu oran 2005 yılı bütçesinde % 84 oranında programlanmıştı. Önceki üç yılda ise bu oran ortalama olarak % 81 düzeyinde gerçekleşmişti.

Kurumlar vergisi, geçici vergi tahsilatından kaynaklı olarak 2005 yılında iyi bir performans göstermiştir. İlk 11 ay sonunda kurumlar vergisi tahsilatı hem başlangıç bütçe hedefini hem de 2006 yılı merkezi yönetim bütçe kanunu tasarısı ile açıklanan 2005 yılı gerçekleşme tahmininin üzerinde çıkmıştır. Bütçe hedefi ilk 11 ay sonunda % 22 oranında aşılmıştır.

2005 Kasım sonu itibarıyla vergi tahsilatının yapısına baktığımızda, KDV (ithalde alınan KDV dahil) ve ÖTV tahsilatlarının toplamının toplam vergi gelirleri içindeki payının % 58 olduğu görülmektedir. Aralık ayı

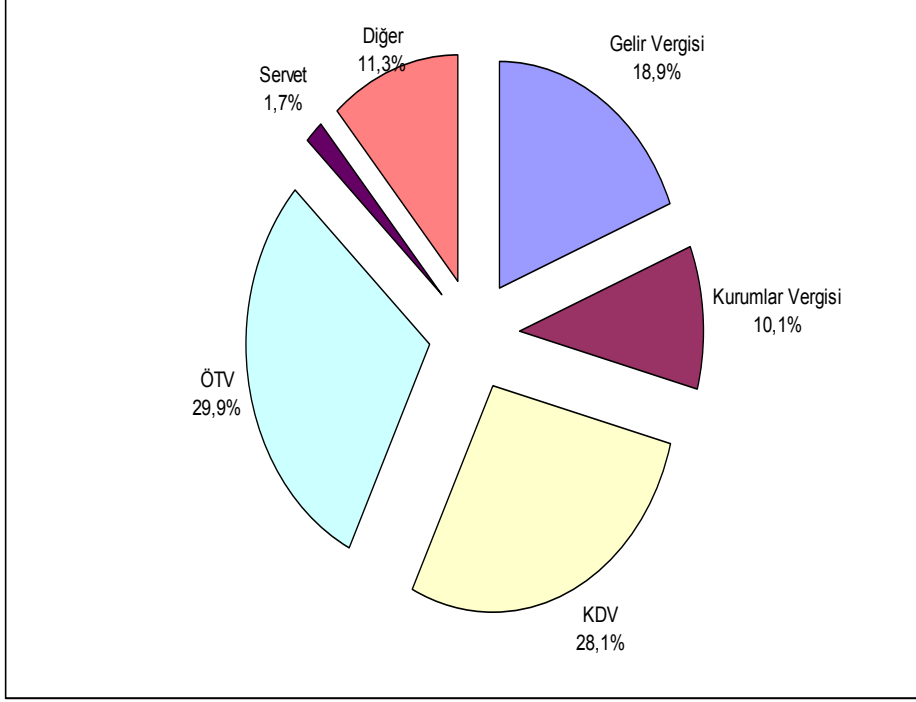
Konsolide bütçe gelirleri Kasım ayında bir önceki yıla göre kümülatif olarak %22,8 oranında artış gösterirken vergi gelirleri ortalamanın altında bir artışla %19,3 oranında çıkmıştır.

Toplam gelir tahsilatı içindeki vergilerin payı düşmektedir.

Kurumlar vergisi, geçici vergi tahsilatından kaynaklı olarak 2005 yılı hedefini ilk 11 ay sonunda %22 oranında aşmıştır.

gerçekleşmeleriyle bu oranın yıllık bazda % 60'ı aşacağı tahmin edilmektedir.

Grafik 3. Genel Bütçe Vergi Tahsilatlarının % Dağılımı (Ocak-Kasım)

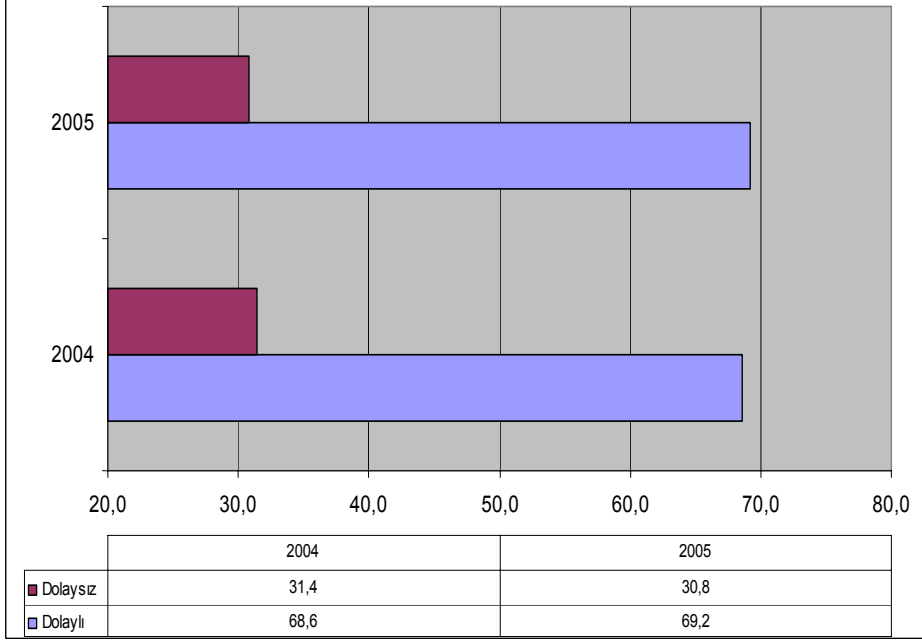

Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı Kasım ayı sonunda bir önceki yıla göre, Kurumlar Vergisi tahsilatında yaşanan performansa rağmen artış göstermiştir.

Kasım ayı gelir ve kurumlar vergisi geçici vergilerinin tahsil edildiği dönem olması nedeniyle dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının arttığı bir dönemdir. Kasım ayında tahsil edilen toplam vergi gelirlerinin % 44,8'i dolaysız vergilerdir.

Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı Kasım ayı sonunda Kurumlar vergisinde yaşanan performansa rağmen bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak % 69,2 oranında gerçekleşmiştir.

Grafik 4. Konsolide Bütçe Vergi Gelirlerinin Dolaylı Dolaysz Gelişimi (Ocak-Kasım)

II. Bütçe Finansmanı ve Borç Stokundaki Gelişmeler:

Kasım ayı sonunda oluşan bütçe nakit açığının finansmanında dikkat çeken gelişme, Hazine'nin Ekim ayına göre nakit rezervlerini 4,65 milyon YTL tutarında daha arttırmış olmasıdır. Ancak bu artış Eylül ayı baz alındığında 2,4 milyon YTL'de kalmaktadır. Bu farkın sebebi Ekim ayı bütçe finansmanının önemli bir kısmının nakit rezervlerden karşılanmış olmasıdır. Net borçlanmaya baktığımızda Kasım ayında kümülatif net borçlanma bir önceki aya göre önemli bir değişiklik göstermemektedir. Kasım Mali İzleme Raporumuzda da belirttiğimiz gibi Hazine Kasım Ayında da elde etmiş olduğu faiz dışı fazlayı nakit rezervlerine ekleyerek uzunca bir süredir uygulamakta olduğu nakit rezerv tutma politikasını sürdürmüştür.

İç Borçlanmada kısa vadeli net bono borçlanmasının Haziran ayından bu yana gözlemlenen negatife dönüş sürecinin devam ettiği görülmektedir. Dış borçlanmada da negatif geri ödeyicilik durumu devam etmektedir. Bu durumda bütçe açığının yanısıra bono ve dış borç anapara ödemeleri de net bazda tahvil borçlanması yoluyla finanse edilmektedir. Kasım ayı toplam borç stoku yaklaşık aynı seviyede kalmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda dikkat çeken bir diğer nokta iç borç stokunun kompozisyonunda tahvil ağırlığının artmasına rağmen, iç borç stokunun ortalama vadesinin 23,1 ile yaklaşık aynı seviyede kalmış olmasıdır. İç borçlanmanın ortalama vadesi Ekim ayına göre 27,8 den 27 ye düşmüştür. İskontolu iç borçlanma ihalelerinde ağırlıklı ortalama faiz ise yaklaşık yarım puanlık düşüşle 14,01 puan seviyesinde gerçekleşmiştir.

Net borçlanmaya baktığımızda Kasım ayında kümülatif net borçlanma bir önceki aya göre önemli bir değişiklik göstermemektedir.

Bütçe açığının yanısıra bono ve dış borç anapara ödemeleri de net bazda tahvil borçlanması yoluyla finanse edilmektedir.

Kasım ayında iç borç stokunun ortalama vadesi aynı seviyede kalmıştır. İskontolu iç borçlanma ihalelerinde ağırlıklı faiz ise yaklaşık yarım puanlık düşüşle 14,01 puan seviyesinde gerçekleşmiştir.

EK 1. Sağlık Harcamalarında Neler Oluyor?

A. Kamu Sağlık Harcamalarında Fon Akımlarının Yapısı ve Sağlık Politikaları¹

Kamu sektöründeki sağlık harcamaları son zamanlarda tartışma konusu olmaya başlamıştır. 24 Kasım 2005 tarihli son niyet mektubunda da konu edilen ve buna paralel olarak 2006 bütçe tasarısı metnine de giren bazı maddelerle bu konunun güncellik kazandığı görülmektedir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için kamu sağlık harcamalarının yapısının ve arkasındaki mekanizmaların anlaşılması önem taşımaktadır.

Türkiye’de sağlık hizmetini sunan temel kamu kurumları, Sağlık Bakanlığı, Hudut Sahiller Genel Müdürlüğü ve Üniversiteler’dir. Bu kuruluşlar esas konsolide bütçe kapsamında kaynak kullandığı gibi, Sağlık Bakanlığı ve Üniversiteler özelinde bütçe dışından, fon kaynaklı (3418 sayılı kanun) harcamalar ve döner sermayeler aracılığı ile harcamalarını da finanse etmektedirler. Sağlık harcaması yapan ve son dönemde ağırlığı artan bir diğer kurumsal yapı ise Sosyal Güvenlik Kuruluşları’dır. Bu kuruluşların yanında, diğer konsolide bütçe kapsamındaki kuruluşlar ve diğer kamu kurumları özellikle personel harcamaları içinde sağlık harcaması yapmaktadırlar. Ayrıca, Sosyal Yardım ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Mahalli İdareler, Kamu İktisadi Teşebbüsleri de sağlık harcaması yapan diğer kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Toplam kamu sağlık harcamaları 1999 yılından itibaren sürekli bir yükselme eğilimi içinde olmuştur. 1999 yılında GSMH’nın % 3,2’si düzeyinde olan sağlık harcamaları 2002 yılında % 4,7’ye yükselmiş, 2003 yılında ise % 5’e çıkmış, 2004 yılında ise % 5 düzeyini aşmıştır.

Kamu sektöründe sağlık harcamaları son zamanlarda tartışma konusu olmaya başlamıştır.

Türkiye ‘de sağlık harcamaları yapan temel kurumların bütçe kapsamında kaynak kullanmalarının yanı sıra bütçe dışından, fon kaynaklı (3418 sayılı kanun) harcamalar ve döner sermayeler aracılığıyla da sağlık harcamaları yapmaktadırlar.

Toplam kamu sağlık harcamalarının GSMH içindeki payı 1999 yılından itibaren sürekli bir yükselme eğilimi içinde olmuştur.

¹ Bu ek esas olarak izleyen çalışmalardan yararlanılarak hazırlanmıştır: EMİL, Ferhat, H. Hakan YILMAZ (2003), “Kamu Borçlanması İstikrar Programları ve Uygulanan Maliye Politikasının Kalitesi”, METU ERC Working Paper 03/07; EMİL, Ferhat, H. Hakan YILMAZ (2005, Taslak), Kamu Eğitim Ve Sağlık Harcamaları: Maliye Politikasının Kalitesi Bağlamında Bir Değerlendirme; Yılmaz, H. Hakan (2005), Türkiye’de 2000 ve Sonrası Dönemde Uygulanan İstikrar Programlarında Mali Uyumda Kalite Sorunu, Doktora Tez Çalışması.

Kamu sektörü sağlık harcamalarının uygulanan istikrar programı boyunca düzeyinin yükselmesi olumlu gibi görünmekle birlikte bu harcamaların kurumsal dağılımına ve alt fonksiyonel dağılımına bakıldığında, aslında kamunun topluma sunması gereken ve büyüme üzerinde etkili olan sağlık harcamalarının aynı düzeyde artmadığı aksine reel olarak düştüğü gözlenmektedir.

Kamu sektörü sağlık harcamalarının uygulanan istikrar programı boyunca düzeyinin yükselmesi olumlu gibi görünmekle birlikte bu harcamaların kurumsal dağılımına ve alt fonksiyonel dağılımına bakıldığında, aslında kamunun topluma sunması gereken ve büyüme üzerinde etkili olan sağlık harcamalarının aynı düzeyde artmadığı aksine reel olarak düştüğü görülmektedir. Bu durumun en iyi göstergelerinden bir tanesi koruyucu sağlık hizmetlerinin temel finansman yeri olan konsolide bütçenin hem toplam genel yönetim harcamaları içinde aldığı payın sürekli düşmesi hem de reel olarak azalmasıdır. Bu anlamda mevcut sistem esas olarak koruyucu sağlık hizmetleri yerine tedavi edici sağlık hizmetlerini teşvik eden ve ilaç tüketimini artıran bir sonuca yol açmaktadır. Bu da bizi önemli bir tespite götürmektedir. Program uygulamasında sağlık harcamalarında program öncesine göre sağlık harcamalarında bir düşüş yaşanmamış olmasına rağmen (aksine bir artış söz konusu), harcama kompozisyonu açısından koruyucu sağlık hizmetlerine ayrılan payın düşüyor olması yapısal bir zayıflığa işaret etmektedir. Bu ise bize sağlık sektöründe politika oluşturma formülasyonundaki eksikliğin ve önceliklendirmedeki yetersizliğin yapılan mali uyumun kalitesini nasıl olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Tablo 1. Genel Yönetim Sağlık Harcamalarının Harcamayı Yapan Kurumlara Göre Gelişimi

trilyon lira	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Konsolide Bütçe	1.057	1.371	2.360	3.474	4.252	5.183
Sağlık Bakanlığı	754	885	1.330	2.262	2.817	3.412
Hudut Sahiller Gen. Müd.	1	2	4	7	7	9
Üniversiteler	101	173	498	381	448	532
Diğer Konsolide Bütçe Kurumları	2	4	4	7	7	9
Memurların Sağlık Harcaması	198	307	524	817	972	1.220
Bütçe Dışı Fonlar	37	135	233	384	252	500
Sosyal Güvenlik Kurumları	1.247	2.056	3.331	5.918	8.733	10.430
Döner Sermayeler	519	985	1.576	2.676	3.811	5.850
Sağlık Bakanlığı	299	540	846	1.530	2.216	3.831
Üniversiteler	220	445	730	1.147	1.595	2.019
Yerel Yönetimler	158	230	295	458	661	806
Genel Yönetim Sağlık Harc. Toplamı	3.017	4.777	7.794	12.909	17.708	22.768
GSMH'ya Oranlar						
Konsolide Bütçe	1,35	1,09	1,34	1,26	1,19	1,21
Sağlık Bakanlığı	0,96	0,70	0,75	0,82	0,79	0,80
Hudut Sahiller Gen. Müd.	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Üniversiteler	0,13	0,14	0,28	0,14	0,13	0,12
Diğer Konsolide Bütçe Kurumları	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Memurların Sağlık Harcaması	0,25	0,24	0,30	0,30	0,27	0,28
Bütçe Dışı Fonlar	0,05	0,11	0,13	0,14	0,07	0,12
Sosyal Güvenlik Kurumları	1,59	1,64	1,89	2,15	2,45	2,43
Döner Sermayeler	0,66	0,78	0,89	0,97	1,07	1,36
Sağlık Bakanlığı	0,38	0,43	0,48	0,56	0,62	0,89
Üniversiteler	0,28	0,35	0,41	0,42	0,45	0,47
Yerel Yönetimler	0,20	0,18	0,17	0,17	0,19	0,19
Genel Yönetim Sağlık Harc. Toplamı	3,85	3,80	4,42	4,69	4,96	5,31

Kaynak: Emil, Yılmaz, Kamu Borçlanması İstikrar Programları ve Maliye Politikasının Kalitesi Üzerine Gözlemler, METU ERC 2003 (tablonun güncelleştirilmiş hali)

Koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik olarak ayrılan kaynağın yetersizliği ve reel olarak düşmesi, özellikle aşılama konusundaki problemler, gelecek dönemde yaşanacak bir çok bulaşıcı nitelikteki hastalığa karşı ülkeyi aslında bir anlamda hazırlıksız bir noktaya taşımaktadır.

Sağlık harcamalarındaki kaliteyi değerlendirmede harcama düzeyinin özellikle toplam nüfus açısından düşük olması yanında harcamaların alt fonksiyonel dağılımı da önemli bir gösterge olmaktadır. Bu anlamda, koruyucu nitelikte sağlık harcamalarının kişi başına düzeyi de sağlık harcamalarının kalitesinin değerlendirilmesinde özellikle bizim gibi ülkeler açısından oldukça önem taşımaktadır.

1996 yılında toplam sağlık harcamaları içinde % 40'lar düzeyinde olan konsolide bütçe harcamalarının payı sürekli azalarak 2004 yılında dönem sonunda % 22'lere kadar düşmüştür. Sağlık Bakanlığı'nda bu düşme daha çarpıcı olmaktadır, 1996 yılında % 30'lar düzeyinde olan bakanlık payı, 2002 yılında % 16'lara gerilemiştir. Diğer yandan, Sosyal

Koruyucu sağlık hizmetlerine yönelik olarak ayrılan kaynağın yetersiz olması ülkeyi bulaşıcı hastalıklar konusunda hazırlıksız bir noktaya taşımaktadır.

Toplam sağlık harcamaları içinde konsolide bütçe harcamalarının payı 1996'dan bu yana düşmektedir.

Güvenlik Kurumları'nın (SGK) payı ise sürekli bir artış içinde olmuştur. 1996 yılında % 35'ler civarında olan SGK payı 2003 yılında % 48'lere kadar çıkmıştır.

Sağlık Bakanlığı'nın toplam sağlık harcamaları içindeki payının düşmesi koruyucu niteliğindeki sağlık harcamalarının toplam kamu sağlık harcamaları içindeki payının önemli oranda azalmasına yol açmıştır. Program öncesinde sağlık harcamalarının daha düşük oranda olmasına rağmen, koruyucu sağlık hizmetlerinin aldığı pay toplam genel yönetim sağlık harcamaları içinde % 5'ler düzeyindeyken, bu oran 2004 yılında yarı yarıya azalarak % 2,6'lar düzeyine düşmüştür. Aksine tedavi edici hizmetlerin toplam sağlık harcamaları içindeki payı ise aynı dönemde % 84'lerden % 90'lara ulaşmıştır.

OECD verilerine (2005) göre kişi başına koruyucu nitelikte halk sağlığına yönelik yapılan harcamaların düzeyinin en düşük olduğu ülke Türkiye çıkmaktadır. 1999 yılında kişi başına 5 dolar düzeyinde olan koruyucu sağlık harcaması 2003 yılında 4,8 dolara düşmüştür.

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerde Kişi Başına Koruyucu Sağlık Hizmetleri (ABD Doları)

	1999	2003
Avusturya (2002)	31	32
Kanada	133	202
Çek Cumhuriyeti	8	19
Finlandiya	57	85
Fransa	59	73
Almanya	123	151
Macaristan (2002)	17	24
İzlanda	20	52
İtalya	7	13
Japonya (2002)	77	58
Kore	8	9
Lüksemburg (2002)	27	39
Meksika	2	12
Hollanda	107	160
İspanya	11	19
İsviçre	95	108
Türkiye *	5	4,8
Amerika Birleşik Devletleri	174	216

Kaynak: OECD Health Data Base
2005, Emil, Yılmaz 2005

Sağlık Bakanlığı'nın toplam sağlık harcamaları içindeki payının düşmesi koruyucu nitelikteki sağlık harcamalarının toplam kamu sağlık harcamaları içindeki payının önemli olarak azalmasına yol açmıştır.

OECD verilerine (2005) göre kişi başına koruyucu nitelikte halk sağlığına yönelik yapılan harcamaların en düşük olduğu ülke Türkiye çıkmaktadır.

Sağlık harcamalarının düzeyi ve kalitesinin bir sonucu olan sağlık hizmet göstergeleri açısından Türkiye gelişmiş ülkelerin ve bir çok gelişmekte olan ülkenin ardında yer almaktadır. Doktor başına nüfus, yardımcı sağlık personeli başına düşen nüfus hala çok yüksektir. Doktor başına düşen nüfus 700 kişiyi aşarken (diş hekiminde bu sayı 17 bindir), hemşire başına düşen nüfus ise 850'nin üzerindedir.

Sağlık düzeyi göstergeleri açısından Türkiye özellikle koruyucu sağlık hizmetlerindeki yetersizlik nedeniyle kabul edilebilir düzeylerin üstündedir. Örneğin bebek ölüm oranı bin canlı doğumda 30'un üstündeyken, bu sayı gelişmiş ülkelerin çoğunda 5'in altındadır. Meksika ve Türkiye ayıklandığında bu sayı beşin de altına düşmektedir. Yine yüz bin canlı doğumda anne ölümü bizde 100'ün üzerindiyken, bu sayı gelişmiş ülkelerde 10'un altındadır.

Türkiye'de toplam sağlık harcamaları 2003 yıl sonu itibarıyla GSYİH'ya oran olarak % 7 oranına çıkmıştır. Bu oran bazı gelişmiş ülkelerin sahip olduğu oranların altında kalmakla birlikte (ABD'de bu oran % 15, İngiltere'de % 7,7, Fransa'da % 10,1'dir), bazı gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin sahip olduğu oranlarla karşılaştırıldığında düşük de değildir. Türkiye; Rusya, Malezya, Kore, Slovakya gibi ülkelere göre GSYİH'nın çok daha yüksek bir oranını sağlık sektörüne ayırmaktadır.

OECD ülkeleri ile AB Bölgesi ülkelerinin toplam sağlık harcamalarının GSYİH'ya oranı ortalama oranı 1999 yılında % 7,9 iken bu oran 2003 yılında % 8,5 oranında bir artış göstererek % 8,6'ya çıkmıştır. Türkiye'nin sağlık harcamalarının bu dönemde artış oranı genel oranın yaklaşık bir puan üstünde olmuş ve % 6,4'den % 7'ye çıkmıştır. Bununla birlikte artış esas olarak kendisini bizde kamu sektörü sağlık harcamalarında göstermiştir.

Sağlık harcamalarının düzeyi ve kalitesi göz önüne alındığında Türkiye gelişmiş ülkelerin ve bir çok gelişmekte olan ülkenin ardında yer almaktadır.

Sağlık düzeyi göstergeleri açısından Türkiye özellikle koruyucu sağlık hizmetlerindeki yetersizlik nedeniyle kabul edilebilir düzeylerin üstündedir.

Türkiye'de toplam sağlık harcamaları 2003 yıl sonu itibari ile oran olarak GSYİH'nın % 7 si çıkmaktadır.

Türkiye de, toplam sağlık harcamalarının GSYİH'ya ortalama oranının 1999'dan bu yana artışı OECD ülkelerinin altındadır.

Türkiye özel sektör harcamalarında ise OECD ve AB bölgesi ülkelerini yakalamıştır.

Türkiye özel sektör harcamalarının GSYİH'ya oranı açısından OECD ve AB Bölgesi ülkeleri içinde ülke ortalamalarına eşit bir düzeyde hatta biraz üzerinde bir orana sahip olurken, kamu harcamalarında ise ülke ortalamalarının yaklaşık 1,5-2 puan arasında daha düşük bir düzeye sahip görünmektedir.

Tablo 3. OECD Ülkeleri ile AB Bölgesi Ülkelerinin Sağlık Harcamalarının GSYİH'ya Oranlarının 1999-2003 Yıllarında Gelişimi

	1999			2003			Değişim		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Avustralya (2002)	6,1	2,6	8,7	6,3	3,0	9,3	3,3	15,4	6,9
Avusturya (2002)	5,4	2,3	7,7	5,3	2,3	7,6	-1,9	0,0	-1,3
Belçika			8,6			9,6			11,6
Kanada	6,3	2,7	9,0	6,9	3,0	9,9	9,5	11,1	10,0
Çek Cumhuriyeti	6,0	0,6	6,6	6,8	0,7	7,5	13,3	16,7	13,6
Danimarka	7,0	1,5	8,5	7,5	1,5	9,0	7,1	0,0	5,9
Finlandiya	5,2	1,7	6,9	5,7	1,7	7,4	9,6	0,0	7,2
Fransa	7,1	2,2	9,3	7,7	2,4	10,1	8,5	9,1	8,6
Almanya	8,4	2,2	10,6	8,6	2,5	11,1	2,4	13,6	4,7
Yunanistan	5,2	4,4	9,6	5,1	4,8	9,9	-1,9	9,1	3,1
Macaristan (2002)	5,3	2,1	7,4	5,5	2,3	7,8	3,8	9,5	5,4
İzlanda	7,9	1,5	9,4	8,8	1,7	10,5	11,4	13,3	11,7
İrlanda (2002)	4,6	1,7	6,3	5,5	1,8	7,3	19,6	5,9	15,9
İtalya	5,6	2,1	7,7	6,3	2,1	8,4	12,5	0,0	9,1
Japonya (2002)	6,0	1,4	7,4	6,4	1,5	7,9	6,7	7,1	6,8
Kore	2,2	2,6	4,8	2,8	2,8	5,6	27,3	7,7	16,7
Lüksemburg	5,6	0,6	6,2	5,2	0,9	6,1	-7,1	50,0	-1,6
Meksika	2,7	2,9	5,6	2,9	3,3	6,2	7,4	13,8	10,7
Hollanda	5,2	3,2	8,4	6,1	3,7	9,8	17,3	15,6	16,7
Yeni Zelanda	6,0	1,7	7,7	6,3	1,8	8,1	5,0	5,9	5,2
Norveç	7,3	1,2	8,5	8,6	1,7	10,3	17,8	41,7	21,2
Polonya	4,2	1,7	5,9	4,4	1,6	6,0	4,8	-5,9	1,7
Portekiz	5,9	2,8	8,7	6,7	2,9	9,6	13,6	3,6	10,3
Slovakya	5,2	0,6	5,8	5,2	0,7	5,9	0,0	16,7	1,7
İspanya	5,4	2,1	7,5	5,5	2,2	7,7	1,9	4,8	2,7
İsveç	7,2	1,2	8,4	7,9	1,3	9,2	9,7	8,3	9,5
İsviçre	5,8	4,7	10,5	6,7	4,8	11,5	15,5	2,1	9,5
Türkiye*	3,9	2,5	6,4	4,4	2,6	7,0	12,8	4,0	9,4
İngiltere	5,8	1,4	7,2	6,4	1,3	7,7	10,3	-7,1	6,9
Amerika Birleşik Devletleri	5,7	7,3	13,0	6,6	8,3	15,0	16,5	13,2	15,4
Ülke Ortalamaları	5,7	2,3	7,9	6,1	2,5	8,6	8,8	9,8	8,5

Kaynak: OECD Health Data Base 2005, Emil, Yılmaz 2005

ABD, Almanya, İsviçre, Norveç ve Fransa gibi ülkeler GSYİH'larının % 10'unu aşan bir büyüklüğü sağlık harcamalarına ayırırken, Kore, Meksika, Slovakya gibi ülkelerin toplam sağlık harcaması ise % 7'inin altında çıkmaktadır.

Toplam genel yönetim harcamaları içinde sağlık sektörünün payı Türkiye’de % 8-9 oranında çıkarken (bütçede ise yaklaşık % 3-4 arasındadır) bu oran AB Bölgesi ülkelerinde yaklaşık % 14 düzeyinde çıkmaktadır. Türkiye’de faiz ödemelerinin önemli bir büyüklüğe ulaştığı dikkate alınıp faiz hariç bakıldığında 2002 yılındaki % 8,7 oranı % 14’e çıkmaktadır.

Toplam genel yönetim harcamaları içinde sağlık sektörünün payı %8-9 iken bütçede ki payı % 3-4 arasındadır.

Tablo 4. AB Bölgesi Ülkelerinde Genel Yönetim Harcamaları İçinde Sağlık Sektörünün Payı (%)

	1999	2002
AB Bölgesi	12,9	13,9
Belçika	12,7	13,6
Danimarka	9,4	10,1
Almanya	12,8	13,2
Yunanistan	7,7	6,6
İspanya	13,5	13,6
Fransa	14,4	15,7
İrlanda	16,4	19,1
İtalya	11,9	13,7
Lüksemburg	11,1	11,2
Hollanda	8,5	9,4
Avusturya	14,5	13,0
Portekiz	14,0	15,0
Finlandiya	11,4	12,6
İsveç	10,6	12,1
İngiltere	14,9	16,1
Türkiye	8,2	8,7

Kaynak: Trends in selected general government expenditure by function of EU Member States, EUROSTAT 2004. Emil, Yılmaz (2005)

Kişi başına sağlık harcaması açısından Türkiye’nin durumu diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha olumsuz çıkmaktadır. Türkiye bu anlamda dünya ortalamasının bile altında kişi başına sağlık harcamasında bulunuyor gözükmektedir. Dünya Sağlık Teşkilatı’nın (DST) verilerine göre, 2001 yılında (açıklanan en son veri) kişi başına sağlık harcaması Türkiye için 109 dolar düzeyinde görülmektedir. Türkiye 192 ülkenin ortalaması olan 424 doların oldukça altında bir noktada yer almaktadır.

Kişi başına sağlık harcamaları açısından Türkiye’nin durumu diğer ülkelerle karşılaştırıldığında çok daha olumsuz çıkmaktadır.

OECD sağlık istatistikleri (Health Data 2005) çerçevesinde baktığımızda ise Türkiye’de 1999 yılında 179 dolar olan kişi başına sağlık harcaması

2003 yılında 234 dolara çıkmış gözükmektedir. Satın Alma Gücü paritesi ile bu rakamlar sırasıyla 392 dolar ve 491 dolar olmaktadır.

Tablo 5 . OECD Ülkeleri ile AB Bölgesi Ülkelerinin Kişi Başı Sağlık Harcamalarının (ABD Doları) 1999-2003 Yıllarında Gelişimi

	1999		2003	
	Kişi Başına Sağlık Harcaması ABD \$	Kişi Başına Sağlık Harcaması ABD \$ (SGP)	Kişi Başına Sağlık Harcaması ABD \$	Kişi Başına Sağlık Harcaması ABD \$ (SGP)
Avustralya (2002)	1.858	2.220	1.960	2.699
Avusturya (2002)	2.047	2.067	1.961	2.280
Belçika	2.108	2.109	2.796	2.827
Kanada	1.918	2.400	2.670	3.003
Çek Cumhuriyeti	380	920	668	1.298
Danimarka	2.767	2.297	3.534	2.763
Finlandiya	1.710	1.637	2.297	2.118
Fransa	2.282	2.312	2.967	2.903
Almanya	2.730	2.557	3.204	2.996
Yunanistan	1.110	1.468	1.549	2.011
Macaristan (2002)	345	819	496	1.115
İzlanda	2.854	2.546	3.827	3.115
İrlanda (2002)	1.589	1.621	2.255	2.386
İtalya	1.602	1.860	2.139	2.258
Japonya (2002)	2.601	1.829	2.450	2.139
Kore	463	729	705	1.074
Lüksemburg	2.863	2.740	2.950	3.190
Meksika	273	463	372	583
Hollanda	2.102	2.134	3.088	2.976
Yeni Zelanda	1.155	1.522	1.611	1.886
Norveç	3.024	2.562	4.976	3.807
Polonya	249	566	303	677
Portekiz	985	1.426	1.348	1.797
Slovakya	218	577	360	777
İspanya	1.133	1.453	1.535	1.835
İsveç	2.396	2.118	2.494	2.594
İsviçre	3.881	3.019	5.041	3.781
Türkiye *	179	392	234	491
İngiltere	1.755	1.689	2.031	2.231
Amerika Birleşik Devletleri	4.295	4.295	5.635	5.635
Ülke Ortalamaları	1.762	1.812	2.249	2.308

Kaynak: OECD Health Data Base 2005, Emil, Yılmaz 2005

Türkiye'nin kişi başına sağlık harcaması OECD ülkeleri ile AB Bölgesi ülkelerinin ortalamasının yaklaşık onda birine karşılık gelmektedir. Satın alma gücü bazında bakıldığında bu oran beş kata düşmektedir. Türkiye kişi başına sağlık harcaması açısından Amerika, İsviçre, Norveç gibi ülkelerin yirmide birinden daha az düzeyde bir kaynağı sağlık sektörüne ayırıyor gözükmektedir. Bu çerçevede tablodaki ülkeler içinde kişi başına sağlık harcaması açısından Türkiye sonuncu sırada çıkmaktadır. En yakın ülke olan Slovakya'nın kişi başına sağlık harcaması bile sahip olduğumuz oranın yaklaşık % 30 daha üzerindedir.

Türkiye'de kişi başına sağlık harcaması OECD ülkeleri ile AB ülkelerinin ortalamasının yaklaşık onda birine karşılık gelmektedir.

Dünya Sağlık Teşkilatı verilerine göre de Brezilya, İran, Polonya, Romanya, Güney Afrika, Güney Kore ve Uganda gibi ülkelerin göstergesi bizden daha iyi çıkmaktadır.

Türkiye’de kamu sağlık politikasının önceliklere uygun bir biçimde gerçekleştirilememesinin bir boyutunda politikalarla plan ve bütçeler arasındaki ilişkinin iyi kurulamamasıdır. Örneğin, orta vadeli programda sağlık politikaları başlığı altında koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verileceği söylenmesine rağmen bütçe yoluyla kaynakların tahsisi sırasında buna uygun bir uygulamanın gerçekleştirilemediği görülmektedir. Nitekim aşağıdaki tabloda bu alana ayrılmış ödeneklerin yeterince kullanılmadığı görülmektedir.

Tablo 6. Bütçe Halk Sağlığı Harcamaları

(milyon YTL)	2004	2005 (B)	2005 (11 Aylık)
Kons. Bütçe Halk Sağlığı Harcamaları	251	386	204
Kons. Bütçe Sağlık Harcamaları	4.963	6.324	5.988
Toplam Kamu Sağlık Harcamaları	22.750	22.100	
Bütçe Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	5,05	6,11	3,41
Kamu Sağlık Harcamaları İçindeki Payı (%)	1,10	1,75	

B. Kamu Kurumları Arasındaki Borç-Alacak İlişkileri ve Son Niyet Mektubundaki Sağlık Harcamaları ile İlgili İfadeler Ne Anlama Geliyor?

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı Hastaneleri ve Üniversite Hastanelerince verilen sağlık hizmetleri çok büyük ağırlıkla tedavi edici sağlık hizmeti niteliğinde olup, bu hizmetin en önemli kullanıcıları başta sosyal güvenlik kurumları olmak üzere diğer kamu kurum ve kuruluşları ile yeşil kart uygulamasıdır.

Sosyal Güvenlik Kuruluşları’nın bilinen sorunları nedeniyle almış oldukları sağlık hizmetinin bedelini yerinde ve zamanında ödeyemedikleri bir vakadır. Aynı şekilde yeşil kart uygulamasının da yeterince denetlenememesi sonucu bu uygulamanın faturası da kabarmaktadır. Bunun arkasında yatan en önemli nedenlerden birisi ilaç sektöründeki fiyatlandırma politikalarıdır. Kamuoyuna da yansıdığı

Türkiye’de kamu sağlık politikasının önceliklere uygun bir biçimde gerçekleştirilememesinin bir sebebi de politikalarla plan ve bütçeler arasındaki ilişkinin yetersizliğidir.

Sosyal Güvenlik Kuruluşlarının almış oldukları sağlık hizmetinin bedelini ödeyememeleri ve yeşil kart uygulamasının yeterince denetlenmesi sonucu oluşan fatura kabarmaktadır.

gibi ilaç ve tıbbi malzeme şirketlerinin kamuya fatura ettikleri bedellerin aşırı yüksekliği ödemelerdeki gecikmelerle birleştiğinde tedavi edici hizmetlerin maliyetlerini yükseltmekte ve bu da esasen koruyucu sağlık hizmetlerine oranla yüksek gibi gözüken tedavi edici sağlık harcamalarının daha da artmasına ve bu oranın bozulmasına yol açmaktadır.

Bu durumun uzunca bir süredir devam etmesinin bir sonucu olarak IMF'ye 24 Kasım 2005 tarihli Niyet Mektubu ile sağlık harcamalarının bütçe ödenekleri aracılığıyla kısıtlanması yönünde bir taahhütte bulunmaktadır. Niyet mektubundaki ifade aynen şöyledir.

*IMF'ye 24 Kasım
2005 tarihli
gönderilen Niyet
Mektubu'nda yer
alan ifadeye göre
sosyal güvenlik
kuruluşları Sağlık
Bakanlığı
Hastaneleri'nden
ancak bütçe
ödenekleriyle
belirlenmiş bir sınırı
geçmemek üzere
sağlık hizmeti
alabileceklerdir.*

“Sağlık harcamalarını daha iyi kontrol edebilmek amacıyla gerçekçi bir yıllık global bütçe hazırlanmıştır. Bu bütçe ile, her hastanenin tüm hastalarının harcamalarını finanse etmesi beklenmektedir. Söz konusu global bütçe, sene başında tahsis edilecek ve sosyal güvenlik kuruluşlarının devlet hastanelerine yapacağı toplam ödemelerin üst sınırını teşkil edecektir. Aynı zamanda, sağlanan hizmetlerin miktar ve kalitesini muhafaza etmek için sosyal güvenlik kuruluşlarının denetleme ve ödeme mekanizması ile devlet hastanelerinin idaresinin güçlendirilmesi planlanmaktadır. Sağlık harcamalarının kontrol altına alınmasının, sağlıklı bir bütçe pozisyonunun korunması açısından anahtar öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu itibarla, bu alandaki gelişmeler yakından takip edilecek olup; gelecek sene başlarında harcamaların öngörülerini aşması durumunda ek tedbirler alınacaktır.”

Bu ifade, sosyal güvenlik kuruluşlarının Sağlık Bakanlığı Hastaneleri'nden ancak bütçe ödenekleriyle belirlenmiş bir sınırı geçmemek üzere sağlık hizmeti alabilmeleri anlamına gelmektedir. Nitekim 2006 yılı merkezi yönetim bütçe kanununun 28. maddesi Sağlık Bakanlığı'nın belli bir sözleşmede belirtilen tutar karşılığında kuruluşlara sağlık hizmeti sunacağı ve bunun dışında Sağlık Bakanlığı'nın herhangi bir ödeme talebinde bulunamayacağı hüküm altına alınarak sağlık harcamalarına da bir üst sınır getirilebilmesi için hukuki zemin yaratılmış bulunmaktadır.

Ancak bütçenin mecliste görüşülmesi sırasında “tahsil edilmeyecek alacaklar” başlıklı 31. maddesine eklenen bir hükümlerle sosyal güvenlik kurumlarının (SSK ve Bağ-kur) ve yeşil kart uygulamasından doğan

*Ancak bütçenin
mecliste görüşülmesi
esnasında eklenen
31. madde uyarınca
sosyal güvenlik
kuruluşlarının Sağlık
Bakanlığı
Hastaneler'ine
birikmiş olan
borçlarının silinmesi
imkanı getirilmiştir.*

Sağlık Bakanlığı Hastaneleri'ne birikmiş borçlarının silinmesi imkanı getirilmiştir.

Bu iki düzenlemenin ilkinin sağlık politikaları diğerinin bütçenin mali saydamlığı ve ödeneksiz harcama yaratma uygulaması açısından sakıncalı ve çelişkili sonuçlara yol açacağını düşünmekteyiz.

Konuya sağlık politikaları açısından bakıldığında, bir yandan sağlık harcamalarına üst limit getirirken öte yandan Sağlık Bakanlığı'nın bu kuruluşlardan olan alacaklarını silmek, Sağlık Bakanlığı'nın başta önleyici sağlık hizmetleri olmak üzere genel sağlık politikasına ciddi bir engel teşkil edecektir. Zira, orta vadeli programda, önleyici sağlık hizmetlerine öncelik verileceği belirtilmiş ve genel sağlık politikaları buna göre düzenlenmişken bir gece yarısı getirilen bir hükümlerle Sağlık Bakanlığı'nın alacaklarının silinmesi hükümetin ilan etmiş olduğu orta vadeli politika hedefleri ile çelişir görünmektedir. Çünkü silinen alacaklarla birlikte Sağlık Bakanlığı'nın bu kuruluşlara vereceği sağlık hizmetinin de bir üst sınıra bağlanması, bakanlığın kaynaklarını ciddi bir biçimde olumsuz olarak etkileyecek ve bu ilk etkisini önleyici sağlık hizmetlerine ayrılan kaynakların kesilmesi şeklinde gösterecektir. Bu da hükümetin bir sağlık politikasının olmadığını göstermektedir. Basına da yansıdığı gibi Sağlık Bakanlığı'nın bu şekilde silinen alacağı 3.5 Milyar YTL'dir Bu miktarın Sağlık Bakanlığı'na ödenmesi ve doğrudan önleyici sağlık hizmetlerine (ana çocuk sağlığı, verem, kolera, kuş gribi gibi bulaşıcı hastalıklar, tıbbi araştırmalar, aşı üretimi vs.) ayrılması durumunda mevcutta çok yetersiz olan bu hizmetlere ayrılan kaynağın yaklaşık olarak 10 katına çıkması anlamına gelmektedir. Bu ise orta vadede halk sağlığını düzelterek, tedavi edici sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı azalatarak çokca şikayet edilen sağlık hizmetlerinin maliyetini aşağıya çekecek ve sağlık hizmetlerinin kalitesini yükseltecektir.

Konuya bütçeleme teknikleri açısından yaklaştığımızda ise, şimdiye kadar taahhüt edilmiş ve devlet adına bir borç olarak doğmuş harcamaları ödeneğe bağlanarak bir bütçe gideri olarak tasfiye edilmesi gerekirken, hiç bir ödenekleştirme işlemi yapılmadan tek kalemde bu borcun silinmesi (terkin edilmesi) yapılan işlemin bütçe kanunu ile ama bütçe dışında saydam olmayan uygulamalarla

Bu iki düzenlemenin birisi sağlık politikaları ile diğer bütçenin mali saydamlığı ve ödeneksiz harcama yaratma uygulaması açısından sakıncalı ve çelişkili sonuçlar doğuracaktır.

Bu uygulamanın Sağlık Bakanlığı'na maliyeti yaklaşık olarak 3.5 Milyar YTL dir.

Sağlık Bakanlığı'nın bu kaynağı önleyici sağlık hizmetlerine ayırması halinde ise mevcut durumda ayrılan kaynağın yaklaşık olarak 10 katına çıkması mümkündür.

Bu uygulamanın en önemli sonuçlarından biri ise, 5018 sayılı KMYKK'nın ruhuna uygun olarak hazırlanması gereken ilk bütçe olan 2006 bütçesinin daha ilk anda bu ve buna benzer uygulamalarla 5018'in dışına çıkmış olmasıdır.

gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir. Halbuki 2006 bütçesinin 5018 sayılı KMYKK'nun ruhuna uygun olarak hazırlanması beklenen ilk bütçe olması bekleniyordu. Zira 5018 sayılı kanunun en önemli maddelerinden bir tanesi de "mali saydamlık" tır. 2006 bütçesi daha ilk anda bu ve buna benzer uygulamalarla 5018'in dışına çıkmış bulunmaktadır.

EKLER

Ek Tablo 1. 2004-2005 Konsolide Bütçe Harcamaları (Ocak-Kasım)

	Ocak-Kasım (bin YTL)		Artış Oranı (%)	Bütçeye Göre Gerç.(%)	Ocak-Kasım (% Dağılım)	
	2005	2004			2005	2004
Gelirler	121.258.900	98.723.328	22,8	95,9	100,0	100,0
Genel Bütçe Gelirleri	119.245.190	97.035.821	22,9	95,9	98,3	98,3
Vergi Gelirleri	96.687.032	81.047.002	19,3	90,7	79,7	82,1
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Üz. Al. Ver.	28.071.930	24.122.520	16,4	106,3	23,2	24,4
Gelir Vergisi	18.306.673	15.886.246	15,2	99,4	15,1	16,1
Gelir Vergisi Tevkifatı	16.317.117	14.088.883	15,8		13,5	14,3
Kurumlar Vergisi	9.765.000	8.237.814	18,5	122,1	8,1	8,3
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	232.653	573.060	-59,4		0,2	0,6
Kurumlar Geçici Vergisi	9.429.036	7.597.241	24,1		7,8	7,7
Gelir,Kar ve Ser. Kaz.Al.Ay.Yapılama.D.V.	257	-1.540	-116,7		0,0	0,0
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	1.687.577	1.345.025	25,5	133,2	1,4	1,4
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.615.954	1.292.497	25,0	136,2	1,3	1,3
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	45.266.275	37.336.780	21,2	84,5	37,3	37,8
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	11.172.269	10.741.775	4,0	80,8	9,2	10,9
Özel Tüketim Vergisi	28.889.079	23.399.770	23,5	83,6	23,8	23,7
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	17.803.793	14.330.157	24,2		14,7	14,5
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	3.335.144	2.137.748	56,0		2,8	2,2
Kolalı Gazoz Alkollü İç. ve Tüt. Mam. İlişkin ÖTV	7.202.666	6.574.478	9,6		5,9	6,7
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	547.476	357.387	53,2		0,5	0,4
Mal Kull.Kull. İz. veya Faal.Bul. İz.A.V.	2.194.566	1.310.140	67,5	104,5	1,8	1,3
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer V.	3.010.361	1.885.095	59,7	97,1	2,5	1,9
Uluslararası Ticaret ve Muame. Al. Ver.	17.262.424	15.079.329	14,5	85,0	14,2	15,3
İthalat Vergileri	15.978.943	13.956.837	14,5	85,5	13,2	14,1
Diğer Vergiler	1.927.724	1.446.341	33,3	81,4	1,6	1,5
Damga Vergisi	1.920.164	1.679.845	14,3	82,3	1,6	1,7
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer V.	7.560	-233.504	-103,2	21,3	0,0	-0,2
İdari Harçlar ve Üc. Sanayi Dışı Arizi S.	2.471.102	1.717.007	43,9	92,4	2,0	1,7
Vergi Dışı Gelirler	20.089.140	15.089.119	33,1	116,5	16,6	15,3
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	1.388.086	986.804	40,7	108,0	1,1	1,0
Mali Olmayan Teşekkül ve Kamu Mali Kur. Gel.	2.598.764	3.431.093	-24,3	68,9	2,1	3,5
Devlet Payları	145.846	93.757	55,6	86,6	0,1	0,1
Hazine Portföyü ve İştirak Gelirleri	2.301.697	2.411.656	-4,6	67,2	1,9	2,4
KİT ve İDT'lerden Sağlanan Gelirler	151.221	925.680	-83,7	83,5	0,1	0,9
Diğer Mülkiyet Gelirleri	7.258.220	3.209.079	126,2	212,5	6,0	3,3
Gayrimenkul Kiraları	383.986	338.162	13,6	92,9	0,3	0,3
Faizler, İkrar ve Tavizlerden Geri Al.	6.874.227	2.870.829	139,5	228,9	5,7	2,9
Menkul Kiraları	7	88	-92,0		0,0	0,0
Para Cezaları ve Cezalar	1.435.069	1.851.540	-22,5	93,5	1,2	1,9
Çeşitli Vergi Dışı Gelirler	3.822.969	3.479.986	9,9	79,7	3,2	3,5
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	3.084.795	1.709.502	80,4	166,3	2,5	1,7
Değerli Kağıtların Satışı	501.237	421.115	19,0	55,5	0,4	0,4
Sermaye Gelirleri	2.014.527	138.907	1.350,3	87,2	1,7	0,1
Sabit Sermaye Varlıklarının Satışı	20.924	26.863	-22,1	587,5	0,0	0,0
Diğerleri	1.993.603	112.044	1.679,3	14,0	1,6	0,1
Alınan Bağışlar ve Yardımlar	454.491	760.793	-40,3	1.029,3	0,4	0,8
Katma Bütçe Gelirleri	2.013.710	1.687.507	19,3	93,2	1,7	1,7
Vergi Gelirleri	55.328	25.588	116,2	106,7	0,0	0,0
Vergi Dışı Gelirler	857.464	661.160	29,7	84,8	0,7	0,7
Sermaye Gelirleri	2.407	5.368	-55,2	6,2	0,0	0,0
Alınan Bağışlar ve Yardımlar	1.098.511	995.391	10,4	103,8	0,9	1,0

Ek Tablo 2. 2005-2004 Konsolide Bütçe Gelirleri (Ocak-Kasım)

Bin YTL	Ocak-Kasım		Artış	Bütçeye Göre
	2005	2004	Oranı (%)	Gerç.(%)
Gelirler	121.258.900	98.723.328	22,8	95,9
Genel Bütçe Gelirleri	119.245.190	97.035.821	22,9	95,9
Vergi Gelirleri	96.687.032	81.047.002	19,3	90,7
Gelir, Kar ve Sermaye Kazanç. Üz. Al. Ver.	28.071.930	24.122.520	16,4	106,3
Gelir Vergisi	18.306.673	15.886.246	15,2	99,4
Gelir Vergisi Tevkifatı	16.317.117	14.088.883	15,8	
Kurumlar Vergisi	9.765.000	8.237.814	18,5	122,1
Beyana Dayanan Kurumlar Vergisi	232.653	573.060	-59,4	
Kurumlar Geçici Vergisi	9.429.036	7.597.241	24,1	
Gelir,Kar ve Ser. Kaz.Al.Ay.Yapılama.D.V.	257	-1.540	-116,7	
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	1.687.577	1.345.025	25,5	133,2
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.615.954	1.292.497	25,0	136,2
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	45.266.275	37.336.780	21,2	84,5
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	11.172.269	10.741.775	4,0	80,8
Özel Tüketim Vergisi	28.889.079	23.399.770	23,5	83,6
Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin ÖTV	17.803.793	14.330.157	24,2	
Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin ÖTV	3.335.144	2.137.748	56,0	
Kolalı Gazoz Alkollü İç. ve Tüt. Mam. İlişkin ÖTV	7.202.666	6.574.478	9,6	
Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin ÖTV	547.476	357.387	53,2	
Mal Kull.Kull. İz. veya Faal.Bul. İz.A.V.	2.194.566	1.310.140	67,5	104,5
Mal ve Hizmetlerden Alınan Diğer V.	3.010.361	1.885.095	59,7	97,1
Uluslararası Ticaret ve Muame. Al. Ver.	17.262.424	15.079.329	14,5	85,0
İthalat Vergileri	15.978.943	13.956.837	14,5	85,5
Diğer Vergiler	1.927.724	1.446.341	33,3	81,4
Damga Vergisi	1.920.164	1.679.845	14,3	82,3
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer V.	7.560	-233.504	-103,2	21,3
İdari Harçlar ve Üc. Sanayi Dışı Arizi S.	2.471.102	1.717.007	43,9	92,4
Vergi Dışı Gelirler	20.089.140	15.089.119	33,1	116,5
Teşebbüs ve Mülkiyet Geliri	1.388.086	986.804	40,7	108,0
Mali Olmayan Teşekkül ve Kamu Mali Kur. Gel.	2.598.764	3.431.093	-24,3	68,9
Devlet Payları	145.846	93.757	55,6	86,6
Hazine Portföyü ve İşirik Gelirleri	2.301.697	2.411.656	-4,6	67,2
KİT ve İDT'lerden Sağlanan Gelirler	151.221	925.680	-83,7	83,5
Diğer Mülkiyet Gelirleri	7.258.220	3.209.079	126,2	212,5
Gayrimenkul Kiraları	383.986	338.162	13,6	92,9
Faizler, İkras ve Tavizlerden Geri Al.	6.874.227	2.870.829	139,5	228,9
Menkul Kiraları	7	88	-92,0	
Para Cezaları ve Cezalar	1.435.069	1.851.540	-22,5	93,5
Çeşitli Vergi Dışı Gelirler	3.822.969	3.479.986	9,9	79,7
Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar	3.084.795	1.709.502	80,4	166,3
Değerli Kağıtların Satışı	501.237	421.115	19,0	55,5
Sermaye Gelirleri	2.014.527	138.907	1.350,3	87,2
Sabit Sermaye Varlıklarının Satışı	20.924	26.863	-22,1	587,5
Diğerleri	1.993.603	112.044	1.679,3	14,0
Alınan Bağışlar ve Yardımlar	454.491	760.793	-40,3	1.029,3
Katma Bütçe Gelirleri	2.013.710	1.687.507	19,3	93,2
Vergi Gelirleri	55.328	25.588	116,2	106,7
Vergi Dışı Gelirler	857.464	661.160	29,7	84,8
Sermaye Gelirleri	2.407	5.368	-55,2	6,2
Alınan Bağışlar ve Yardımlar	1.098.511	995.391	10,4	103,8

Ek Tablo 3. 2004-2005 Konsolide Bütçe Programlanan Harcamalar ve Gerçekleşen Harcamalar (Ocak-Kasım)

	(bin YTL.)				Artış	Öng. Artış	2004	2005
	Kas.04	2004 Grç.	Kas.05	2005 Pr.	Kas-Kas	Grç-Pr	Kas/Grç	Kas/Pr
Harcamalar	123.117.152	141.020.817	126.705.324	155.627.544	2,9%	10,4%	87,3%	81,4%
Faiz Hariç Harcamalar	70.817.044	84.532.327	85.273.704	99.187.544	20,4%	17,3%	83,8%	86,0%
I. Personel	26.775.700	28.947.667	29.792.603	31.904.064	11,3%	10,2%	92,5%	93,4%
II. Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi	3.471.607	4.023.904	3.929.004	4.332.912	13,2%	7,7%	86,3%	90,7%
III. Mal ve Hizmet Alımları	7.964.211	12.683.651	10.147.025	14.437.809	27,4%	13,8%	62,8%	70,3%
IV. Faiz Harcamaları	52.300.108	56.488.490	41.431.620	56.440.000	-20,8%	-0,1%	92,6%	73,4%
İç Borç Faizi	46.677.392	50.052.872	35.624.313	48.220.000	-23,7%	-3,7%	93,3%	73,9%
Dış Borç Faizi	5.622.716	6.056.689	5.807.307	7.400.000	3,3%	22,2%	92,8%	78,5%
V. Cari Transferler	25.720.385	27.683.291	32.182.798	32.498.878	25,1%	17,4%	92,9%	99,0%
KİT Görev Zararları	355.629	387.589	477.461	465.191	34,3%	20,0%	91,8%	102,6%
Sosyal Güvenlik Kurumlarına	18.134.708	19.476.236	22.163.657	21.998.570	22,2%	13,0%	93,1%	100,8%
Emekli Sandığı'na Transfer	7.800.001	7.943.000	8.685.000	8.889.320	11,3%	11,9%	98,2%	97,7%
BAĞ-KUR'a Transfer	4.863.000	5.336.000	5.992.800	5.992.800	23,2%	12,3%	91,1%	100,0%
SSK'ya Transfer	5.072.003	5.757.000	7.032.267	6.592.080	38,6%	14,5%	88,1%	106,7%
İşsizlik Sigortası Fonu'na Transfer	399.704	440.236	453.590	524.370	13,5%	19,1%	90,8%	86,5%
Özerk Kurumlara Transferler	1.170.931	1.307.991	1.308.477	1.576.103	11,7%	20,5%	89,5%	83,0%
Kredi ve Yurtlar Kur. Trans.	818.790	833.790	966.000	1.174.589	18,0%	40,9%	98,2%	82,2%
Tarımsal Destekleme Öd.	2.953.912	3.078.806	3.312.739	3.456.846	12,1%	12,3%	95,9%	95,8%
Emeklilere Vergi İadeleri	709.510	709.510	1.256.714	1.293.446	77,1%	82,3%	100,0%	97,2%
Yurtdışına Yapılan Transferler	271.272	348.158	306.339	506.428	12,9%	45,5%	77,9%	60,5%
Diğer Cari Transferler	1.305.633	1.334.414	2.391.411	2.027.705	83,2%	52,0%	97,8%	117,9%
VI. Sermaye Giderleri	5.028.119	8.050.334	6.490.471	10.070.695	29,1%	25,1%	62,5%	64,4%
VII. Sermaye Transferleri	271.263	437.298	1.353.811	1.087.952	399,1%	148,8%	62,0%	124,4%
VIII. Borç Verme	1.548.535	2.668.958	1.377.992	2.805.234	-11,0%	5,1%	58,0%	49,1%
IX. Yedek Ödenekler	37.224	37.224	0	2.050.000				

Tablo 4. 2005 Konsolide Bütçe Giderlerinin Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırmaya Göre % Dağılımı (Ocak-Kasım)

	Personel Gid.	SGK Prim Öd.	Mal ve Hiz. Al.	Faiz Harc.	Cari Trans.	Sermaye Gid.	Sermaye Trans.	Borç Verme	Toplam
Genel Kamu Hizmetleri	6,4	0,7	1,9	85,4	3,9	0,6	0,5	0,7	100,0
Savunma Hizmetleri	48,3	6,0	42,1		3,6	0,1			100,0
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	67,5	7,6	20,1		0,5	1,8	2,5		100,0
Ekonomik İşler ve Hizmetler	18,1	2,9	4,8		36,3	28,1	3,5	6,4	100,0
Çevre Koruma Hizmetleri	34,3	5,4	6,1		11,5	2,0	40,6		100,0
İskan ve Toplum Refahı Hizmetleri	1,5	0,2	0,2		16,8	29,1	51,9	0,1	100,0
Sağlık Hizmetleri	56,5	8,1	30,1		0,1	5,2	0,0		100,0
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	51,0	8,0	12,1		19,7	7,6	1,5		100,0
Eğitim Hizmetleri	65,0	8,9	9,1		10,4	6,5	0,1		100,0
Sosyal Güv.ve Sosyal Yardımlar	0,5	0,1	0,6		98,2	0,3		0,3	100,0

Tablo 6. Borç Stokunun Kompozisyonu (Ocak – Kasım 2005)

Ocak - Kasım 2005 (Kümülatif Toplamlar)	Ocak	%	Şubat	%	Mart	%	Nisan	%	Mayıs	%	Haziran	%	Temmuz	%	Ağustos	%	Eylül	%	Ekim	%	Kasım	%
İç Borç Stokunun Yapısı	228.792	100,0	231.319	100,0	232.489	100,0	236.185	100,0	235.064	100,0	234.799	100,0	235.173	100	239.517	100,0	243.207	100,0	242.779	100,0	243.751	100,0
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>																						
Kamuya	83.405	36,5	82.780	35,8	81.977	35,3	81.684	34,6	80.907	34,4	79.018	33,7	79.127	33,6	80.389	33,6	78.979	32,5	78.924	32,5	79.075	32,4
Piyasaya	145.387	63,5	148.539	64,2	150.513	64,7	154.501	65,4	154.158	65,6	155.781	66,3	156.047	66,4	159.128	66,4	164.228	67,5	163.854	67,5	164.676	67,6
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>																						
Sabit Faizliler	118.290	51,7	117.411	50,8	116.081	49,9	117.204	49,6	118.859	50,6	112.245	47,8	112.913	48,0	109.401	45,7	108.092	44,4	106.276	43,8	107.342	44,0
Değişken Faizliler	110.502	48,3	113.908	49,2	116.408	50,1	118.981	50,4	116.205	49,4	122.554	52,2	122.260	52,0	130.117	54,3	135.115	55,6	136.503	56,2	136.409	56,0
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>																						
Türk Lirası Cinsinden	190.139	83,1	193.803	83,8	193.444	83,2	196.937	83,4	197.096	83,8	196.804	83,8	197.885	84,1	200.861	83,9	204.446	84,1	203.667	83,9	204.750	84,0
Döviz Cinsinden	29.546	12,9	29.075	12,6	30.853	13,3	31.166	13,2	30.592	13,0	31.199	13,3	30.686	13,0	32.119	13,4	32.725	13,5	33.058	13,6	32.983	13,5
Döviz Endeksli TL	9.108	4,0	8.441	3,6	8.192	3,5	8.083	3,4	7.376	3,1	6.795	2,9	6.602	2,8	6.538	2,7	6.036	2,5	6.054	2,5	6.018	2,5
Dış Borç Stokunun Yapısı	90.781	100,0	89.244	100,0	94.029	100,0	93.359	100,0	90.033	100,0	88.837	100,0	88.232	100,0	88.500	100,0	86.488	100,0	86.345	100,0	84.358	100,0
<i>Faiz Yapısı açısından</i>																						
Sabit Faizliler	54.418	59,9	53.843	60,3	56.662	60,3	55.735	59,7	54.134	60,1	53.940	60,7	54.176	61,4	55.062	62,2	54.063	62,5	54.194	62,8	54.698	64,8
Değişken Faizliler	36.363	40,1	35.401	39,7	37.367	39,7	37.624	40,3	35.900	39,9	34.897	39,3	34.056	38,6	33.438	37,8	32.425	37,5	32.150	37,2	29.659	35,2
Toplam Borç Stokunun Yapısı	319.573	100,0	320.563	100,0	326.518	100,0	329.544	100,0	325.098	100,0	323.636	100,0	323.406	100,0	328.017	100,0	329.695	100,0	329.123	100,0	328.109	100,0
<i>Kağıdı Elinde Tutanlar Açısından</i>																						
Kamuya	83.405	26,1	82.780	25,82	81.977	25,11	81.684	24,79	80.907	24,89	79.018	24,42	79.127	24,47	80.389	24,5	78.979	24,0	78.924	24,0	79.075	24,1
Piyasaya (1)	236.168	73,9	237.783	74,18	244.542	74,89	247.860	75,21	244.191	75,11	244.618	75,58	244.279	75,53	247.628	75,5	250.716	76,0	250.199	76,0	249.033	75,9
<i>Faiz Yapısı Açısından</i>																						
Sabit Faizliler	172.709	54,04	171.254	53,42	172.743	52,9	172.939	52,48	172.993	53,21	166.184	51,35	167.090	51,67	164.432	50,1	162.155	49,2	160.471	48,8	162.040	49,4
Değişken Faizliler	146.865	45,96	149.309	46,58	153.775	47,1	156.605	47,52	152.105	46,79	157.451	48,65	156.316	48,33	163.486	49,9	167.540	50,8	168.653	51,2	166.069	50,6
<i>Döviz Kompozisyonu açısından</i>																						
Türk Lirası Cinsinden	190.139	59,5	193.803	60,46	193.444	59,24	196.937	59,76	197.096	60,63	196.804	60,81	197.885	61,19	200.861	61,3	204.446	62,0	203.667	61,9	204.750	62,4
Döviz Cinsinden	120.327	37,7	118.319	36,9	124.882	38,2	124.525	37,8	120.626	37,1	120.036	37,1	118.918	36,8	120.519	36,8	119.213	36,2	119.403	36,3	117.341	35,8
Döviz Endeksli TL	9.108	2,8	8.441	2,6	8.192	2,5	8.083	2,5	7.376	2,3	6.795	2,1	6.602	2,0	6.538	2,0	6.036	1,8	6.054	1,8	6.018	1,8
<i>İç Borç Stokunun Ortalama Vadesi (Ay)</i>	20,2		21,1		20,9		20,9		20		21,4		21,1		21,7		22,5		23,2		23,1	
<i>İç Borçlanmanın Ortalama Vadesi (Ay)</i>	16,0		44,0		32,0		21,9		23,1		32,5		24,3		25,5		27		27,8		27	
<i>İç Borç İhaleleri Ortalama Faiz Oranı % (2)</i>	19,43		17,58		17,01		17,17		17,31		15,61		16,02		16,07		14,84		14,55		14,1	
<i>Hazine Nakit Dengesi</i>	-1808		-4.557		-5.813		-9.125		-7.437		-8.260		-9.810		-8.876		-10.333		-11.360		-11.600	
<i>Faiz Dışı Nakit Dengesi</i>	3406		3.505		6.117		7.045		12.876		15.029		17.285		23.315		24.705		26.742		29.582	
<i>Toplam Konsolide Borç Stokundaki Değişim (yıl başından itibaren %)</i>			0,31		2,17		3,12		1,73		1,27		1,20		2,64		3,17		2,67		0,49	
<i>İç Borç Stokundaki % Değişim</i>			1,10		1,62		3,23		2,74		2,63		2,79		4,69		6,30		6,11		6,54	
<i>Dış Borç Stokundaki % Değişim</i>			-1,69		3,58		2,84		-0,82		-2,14		-2,81		-2,51		-4,73		-4,89		-7,08	
<i>Faiz Dışı Nakit Dengesindeki % Değişim</i>			2,91		79,59		106,84		278,04		341,26		407,49		584,53		625,34		685,14		768,53	
<i>Hazine Nakit Dengesindeki Değişim (Yılbaşından itibaren %)</i>			152,05		221,52		404,70		311,34		356,84		442,59		390,93		471,52		528,31		541,58	

(1) Dış Borç Stokunun tamamının piyasaya olduğu varsayılmıştır.

(2) İskontolu Satışlar

Kaynak: www.hazine.gov.tr